

КРИСТОФЪР ТОЛКИН

ПРЕДГОВОР

Превод от английски: Любомир Николов, 2017

chitanka.info

След публикуването на „Силмарилион“ през 1977 г. аз отделих няколко години, за да изследвам ранната история на творбата, и същевременно се заех с написването на книга, която нарекох „Историята на Силмарилион“. По-късно тя се превърна (с известни съкращения) в основа за ранните токове от „История на Средната земя“.

През 1981 г. изпратих подробно писмо до Рейнър Ънуин, председател на „Алън енд Ънуин“, в което разказвах какво съм извършил и все още продължавам да върша. Както го информирах, по онова време книгата съдържаше 1968 страници — куп хартия с дебелина 40 сантиметра — и очевидно не ставаше за публикуване. Писах му: „Ако и/или когато видите тази книга, веднага ще разберете защо казвам, че е невъзможна за публикуване по какъвто и да било начин. Текстовите и другите анализи са твърде щателни и подробни; размерът е непосилен (и тепърва ще се увеличава). Върша това отчасти за собствено удовлетворение, за да подредя всичко, и защото исках да знам как се е развила в действителност цялостната концепция от самото начало...“

Ако подобни изследвания имат някакво бъдеще, желая да се уверя, доколкото е възможно, че всички бъдещи проучвания на Толкиновата «литературна история» няма да се превърнат в безсмислица поради грешки относно реалния ход на нейната еволюция. Хаосът и трудностите, присъщи на много от документите — промени върху промени в една ръкописна страница, жизненоважни сведения върху отделни листчета, пръснати навсякъде из архива, текстове, написани на гърба на други произведения, безредност и разпокъсаност на ръкописите, почти пълна нечетливост на места, — всичко това е просто неопишуемо.

На теория, бих могъл да извлека от «Историята» множество книги, налице са много възможности и комбинации от възможности. Например, бих могъл да разработя «Берен» с оригиналната Изгубена легенда^[1] «Балада за Леитиан» и есе за развитието на легендата. Ако се стигне до нещо толкова позитивно, най-вероятно бих предпочел по-скоро да представя една отделна легенда като развиваща се творба, отколкото да изложа наведнъж всички Изгубени легенди; но в такъв случай трудностите при подробното изложение биха били огромни,

защото би се наложило твърде често да обяснявам какво се е случило на друго място, в други непубликувани ръкописи“.

Казах, че при спазване на тези предложения с радост бих написал книга, озаглавена „Берен“ — но „проблемът ще бъде в подредбата на текста, така че темата да е разбираема, без намесата на редактора да стане натрапчива“.

Когато написах това, аз бях съвсем откровен: не виждах друга възможност за публикуване, освен идеята си да подбера една отделна легенда „като развиваща се творба“. Изглежда, че сега съм направил точно това — макар и без да се сещам какво бях писал в писмото си до Рейнър Ънуин преди трийсет и пет години; всъщност напълно бях забравил за това писмо, докато случайно не се натъкнах на него, когато тази книга беше почти завършена.

Има обаче съществена разлика между книгата и първоначалната ми идея — става дума за разлика в контекста. През изминалите години една голяма част от огромния обем ръкописи, отнасящи се до Първата епоха, или Древните дни, бе публикувана в изчерпателни и подробни издания, най-вече в многотомната „История на Средната земя“. Идеята за книга, посветена на развиващата се история на „Берен“, която някога подхвърлих на Рейнър Ънуин като възможна публикация, щеше да извади наяве много непознати и недостъпни до днес записки. Но тази книга не предлага нито една страница с оригинално и непубликувано творчество. Тогава каква е необходимостта от излизането ѝ днес?

Ще се опитам да дам (неизбежно сложния) отговор, или по-точно няколко отговора. На първо място, един от аспектите на онези издания бе да представят текстовете по начин, който убедително да разкрие привидно ексцентричния съчинителски стил на баща ми (всъщност често наложен от външен натиск), и така да изложи последователността на етапите в развитието на повествуването, и да оправдае моето тълкуване на ръкописите.

Същевременно Първата епоха от „История на Средната земя“ бе замислена в тези книги като *история* в двояк смисъл. Тя наистина беше история — хроника на живота и събитията в Средната земя; но беше и история на променящите се литературни концепции в отминаващите години; и затова историята на Берен и Лутиен се разпростира върху много години и няколко книги. Нещо повече, тъй

като тази история се преплита с бавното развитие на „Силмарилион“ и в крайна сметка става съществена част от него, нейният развой е отразен в последователни ръкописи, посветени първоначално на цялостната история на Древните дни.

Поради всичко това съвсем не е лесно да се проследи историята на Берен и Лутиен като ясно и цялостно повествование по страниците на „История на Средната земя“.

В едно често цитирано писмо от 1951 г. баща ми нарича тази история „главното от преданията в «Силмарилион» и казва за Берен, че той е «простосмъртният изгнанник», който успява (с помощта на Лутиен, обикновена девойка, макар и от кралско елфическо потекло) там, където са се провалили всички армии и безстрашни бойци — той прониква в твърдината на Врага и изтръгва от Желязната корона един от Силмарилите. Така спечелва ръката на Лутиен и постига първия брак между простосмъртни и безсмъртни.

Сама по себе си историята е (смятам я за красива и силна) героично-приказен романс, приемлив дори само с най-общи и не твърде ясни познания за обстановката. Но тя е и основно звено от цикъла, губещо пълното си значение, ако бъде извадено от него“.

На второ място, целта ми в тази книга е също двойка. От една страна, опитам се да отделя историята за Берен и Тинувиел (Лутиен), така че да стане самостоятелна, доколкото е възможно (по мое мнение), без излишни отклонения. От друга страна, желяеах да покажа как се е развивала тази фундаментална история през годините. В предговора си към първия том на „Книга на изгубените легенди“ бях казал за промените в историите:

В разказването на историята на Средната земя развойт рядко се постига чрез категорично отхвърляне — много по-често това става чрез неусетно и поэтапно преобразяване, така че растежът на легендите (например процесът, чрез който историята за Нарготронд се свързва с тази за Берен и Лутиен — връзка, за която дори не се и намеква в „Изгубените легенди“, макар че присъстват и

двата елемента) може да напомня израстването на народните предания, сътворени от много улове и поколения.

Изключително важна черта на тази книга е, че тия развития на легендата за Берен и Лутиен са изразени непосредствено с думите на баща ми, защото методът, който използвах, бе да извличам пасажки от много по-дълги ръкописи в проза или поезия, писани през годините.

Освен това по този начин излязоха на бял свят пасажки с подробни описания или драматична непосредственост, които иначе се губеха в обобщения, концентриран стил, характерен за по-голямата част от повестуването на „Силмарилион“; може дори да бъдат открити елементи от историята, които по-късно са били напълно загубени. Например как Тху Некроманта (първата поява на Саурон) подлага на кръстосан разпит Берен, Фелагунд и техните спътници, преоблечени като орки, или появата на удивителния Тевилдо, Принц на котките, който очевидно заслужава да бъде запомнен, колкото и кратък да е литературният му живот.

Накрая ще цитирам още един от моите предговори, този към „Децата на Хурин“:

Безспорно има много читатели на „Властелинът на пръстените“, за които легендите за Древните дни (както бяха публикувани под различна форма в „Силмарилион“, „Недовършени предания“ и „История на Средната земя“) са съвсем непознати, освен може би със славата си на странни и трудни четива, както по форма, така и по съдържание.

Безспорно е също така, че въпросните томове на „История на Средната земя“ може дори да затруднят самото възприемане на легендата. Така е, защото съчинителският стил на баща ми е по начало труден; и основната цел на томовете беше да се опитам да го разплета

и по този начин (надявам се) да разкрия преданията за Древните дни като една непрестанно променлива творба.

Вярвам, че, обяснявайки някои отхвърлени елементи от една или друга легенда, той би могъл да каже: Разбрах, че не е било така; или пък: Осъзнах, че това не е точното име. Не бива обаче да преувеличаваме тази изменчивост — налице е постоянство в главното и същественото. Докато съставях тази книга, аз определено се надявах тя да покаже как създаването на една древна легенда от Средната земя, която се променя и расте през годините, отразява стремежа на автора да представи един мит, най-близък до неговото желание.

В писмото си до Рейнър Ънуин от 1981 г. аз отбелязах, че ако се ограничи до една легенда измежду многото в „Изгубените легенди“, „в такъв случай трудностите при подробното изложение биха били огромни, защото би се наложило твърде често да обяснявам какво се е случило на друго място, в други непубликувани ръкописи“. В случая с „Берен и Лутиен“ това се оказа свършено точна прогноза. Трябваше да се постигне някакво решение, защото Берен и Лутиен не са живели, обичали и умрели, заедно с техните приятели и врагове, на празна сцена, сами и без минало. Затова последвах собственото си решение от „Децата на Хурин“. В предговора към тази книга бях писал:

От думите на баща ми изглежда безспорно, че ако би могъл да постигне окончателни и завършени повестувания в желанието от него мащаб, той е виждал трите „Велики легенди“ за Древните дни (Берен и Лутиен, Децата на Хурин и Падането на Гондолин) като достатъчно завършени сами по себе си, за да не изискват познаване на големия сбор от легенди, известен под името „Силмарилион“. От друга страна, както отбелязва баща ми на същото място, разказът за Децата на Хурин е неразделна част от историята на елфите и хората в Древните дни и се налага голям брой отправки към събития и обстоятелства от това по-голямо повестуване.

Ето защо дадох „много кратка обрисовка на Белерианд и неговите народи към края на Древните дни“ и включих „списък на

всички имена, срещани в текста, със съвсем лаконични сведения за всекиго“. В тази книга използвах кратката обрисовка от „Децата на Хурин“, като я адаптирах и съкратих още малко, и също така приложих списък на всички имена от текстовете, придружени с обяснителни бележки от най-различен характер. Нито един от тия спомагателни материали не е от съществено значение, те са предназначени само да подпомогнат читателя, ако той пожелае.

Още един проблем, който трябва да спомена, възникна от твърде честите промени на имената. Едно точно и последователно проследяване как се променят имената в текстове от различни дати не би послужило за целите на тази книга. Затова не спазвах твърдо правило в това отношение, а просто в някои случаи разграничавах стари и нови, в други не. Причините за това са различни. В твърде много случаи баща ми е променял дадено име на по-късен или дори много по-късен етап, но не напълно последователно — например, *елфийски* и *елфически*. В такива случаи съм запазил *елфически* като единствена форма, или *Белерианд* вместо по-ранното *Броселианд*; в други случаи съм запазил и двете форми, като например *Тинвелинт/Тингол* или *Артанор/Дориат*.

И тъй, целта на тази книга е съвсем различна от тази на томове от „История на Средната земя“, от които произхожда. Категорично не е замислена като допълнение към тия томове. Тя е опит да се извлече отделен повествувателен елемент от едно огромно творчество с извънредно богатство и сложност; но и самото това повествование, историята на Берен и Лутиен, непрестанно се развива, създава нови връзки, докато се сраства все по-здраво с цялостната история. Решението какво да се включи и какво да отпадне от този необятен древен свят можеше да бъде само въпрос на лична и често спорна преценка — при подобно начинание не може да има реалистичен „правилен начин“. Като цяло обаче съм съгрешил най-вече в стремежа към яснота и устоявах на желанието да обяснявам, за да не подкопая първоначалните цели и методи на книгата.

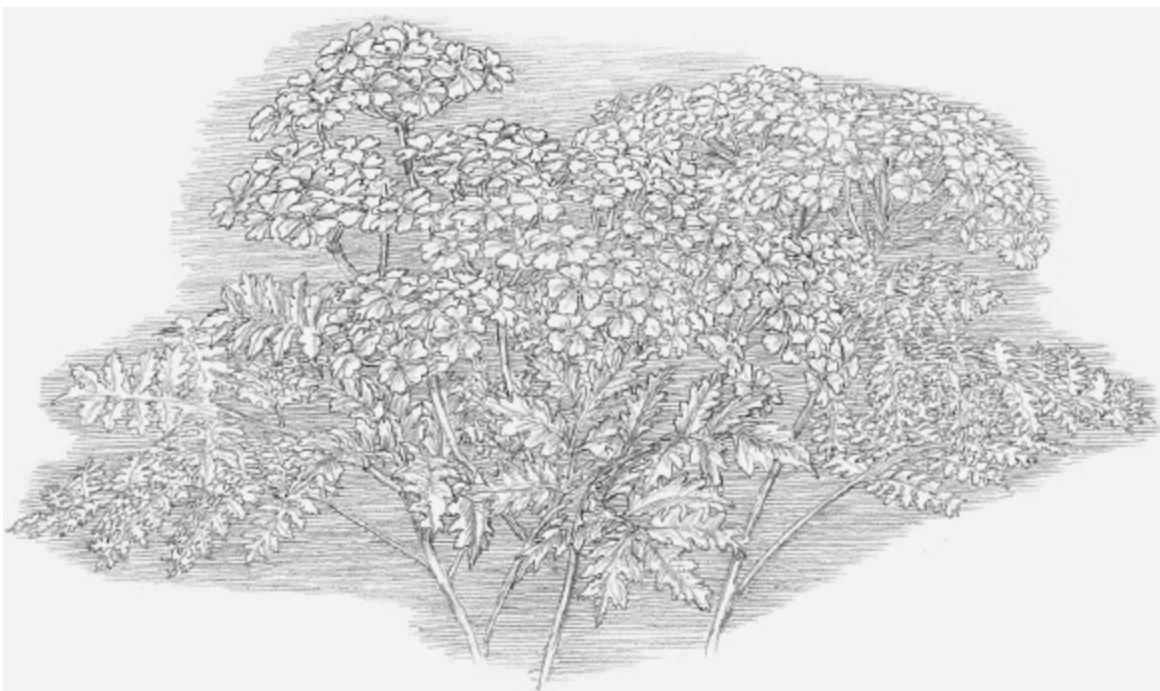
На деветдесет и три годишна възраст това е (навярно) последната ми книга в дългата поредица от издания на творбите на моя баща (повечето от тях непубликувани преди) и има малко странен характер.

Тази легенда е избрана в негова памет заради дълбоко вкорененото ѝ присъствие в живота му и заради дълбоките му размисли за съюза на Лутиен, която той нарича „най-велика сред Елдарите“, с простосмъртния мъж Берен, за сливането на техните съдби и втория им живот.

Тя е в живота ми много отдавна, защото представлява най-ранният ми действителен спомен за някакъв елемент от история, която са ми разказвали — не просто запаметен образ от сцената на разказа. Разказа ми я баща ми (цялата или на части, но без да чете) някъде в началото на 30-те години.

Елементът от историята, който виждам с взора на спомена, е блясъкът от очите на вълците, докато се появяват един по един в мрачната тъмница на Тху.

В едно писмо до мен, посветено изцяло на майка ми и написано в годината след нейната смърт, която бе и предпоследната от неговия живот, баща ми разказва за непоносимото чувство на загуба и за желанието си да напише Лутиен под нейното име на гроба. В това писмо той се връщаше към произхода на легендата за Берен и Лутиен на една малка горска поляна близо до село Роос, Йоркшир, където тя танцувала, и казваше: „Ала историята се изкриви и аз останах сам, а не мога да умолявам непреклонния Мандос“.



[1] „Изгубени легенди“ е името на оригиналните версии на легендите в „Силмарилион“. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА



<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.